

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

1999 m. lapkričio 27 d.

Nr. 230 (44)

Saturday supplement November 27, 1999

No. 230 (44)

Vakaras su Aldona Veščiuonaite

Algimantas A. Naujokaitis

Kai ankstyvą pavasarį Aldona Veščiuonaite iš tolimojo Sidney (Australija) atskrido į Vilnių, Čikagoje A. Mackaus Knygų leidimo fondas išleido trečiąją jos poezijos knygą *Medžiai ryto laisvė*. Netrukus į Vilnių, į Rašytojų sąjungą, atkeliavo leidėjų atsivystas geras ryšulys — apie 66 egzemplioriai naujosios A. Veščiuonaitės knygos. Kai vėlyvą rudenį poetė išsiruošė atgal į Australiją, Rašytojų sąjungoje pasiteiravau, kiek beliko A. Veščiuonaitės knygų. Pasakė, kad dar turi 23, o likusios toliau parduodamos. Nenustebau, nes patyriau, kad A. Veščiuonaitės poezija dominasi ne tik Vilniuje. Vieną dieną, Gedimino prospekte abiem sėdint prie kavos puodelio, jos rankose pamaciau voką su Utenos pašto antspaudu. Poetei Aldonai leidus, žvilgtelėjau į gautą laišką. Štai ką rašė uteniškis mokytojas Vytautas Petronis: „*Medžiai ryto laisvė* perskaiciau vienu atskvėpimu. Jūsų lyrika sukėlė eilę meninių vaizdinių. Pabandžiau nupiešti Jums eklibrisą (tą šį laišką atsivystą mėgėjišką eklibrisą — dovaną poetei už jos gerą knygą čia pridedu). Jeigu dar paminesiu išsivijusį ir Lietuvos spaudoje tuoj po knygos pasirodymo išspausdintų teigiamus atsiliepimus ir recenzijas, tarp jų ir Sigito Gedos *Šiaurės Atenuose*, nepralenkiamo poezijos interpretatoriaus Rimvydo Šilbajorio *Lemonte*, Santaros-Sviesos rugsejo suvaziavimė išsakytus žodžius apie šią knygą, galima teigti, kad ji tikrai susilaukė dėmesio ir pripažinimo. Priežastį nusakė literatūrologė

išsivijus vaikų mokau lietuvių kalbos — kalbėjo poetė. — Australijos žemynas laikomas čia seniausiu, sausiausiu mūsų planetoje. Upės ten nėra sraunios, neturi aukštų šlaitų. Tad, užaugusi prie Nemuno, labai pasiilgdavau sraunios upės, gražiai vilnijančių žalių miškų upės pakrantėse. O girus Lietuvos — nuostabių šios!

D. Kuiziniene: Veščiuonaite kurį laiką klaidžiojo tarp dviejų mūzų — tapybos ir poezijos.

A. Veščiuonaite: Gimiau ir užaugau Alytuje, Dainavos krašte. Baigus ten vidurinę mokyklą, studijavau Vilniaus dailės akademijoje tapybą. Karo frontui artėjant traukėmės į Vokietiją. Freiburge baigiau Ecole des Arts et Metiers. Gavau ten diplomą prancūzų kalba.

Spalva, linija, šviesos šešėlių žaidimas figūrinėje kompozicijoje buvo mano studijų centre. Vidiniai gamtovaizdžiai pradėjo formuotis žodžiais, jau gyvenant Australijoje, Sidney mieste. Stebėjau ryškius šio krašto kontrastus spalvose, gamtovaizdyje. Atsimenu, man labai stigo vešliai žalios spalvos medžiuose, nes ten miškai — ne miškai, dominuoja eukaliptų medžiai, pilkšvai žalsvos spalvos, lyg ir pavarusių spalvų medžiai.

D. Kuiziniene: Dabar būtų galima sakyti: jei likimas būtų lėmęs Veščiuonaitei likti Europoje, galbūt ji būtų pasirinkusi dailininkės kelią, kaip ir jos brolis — savito braižo talen-

tingas tapytojas Albertas Veščiuonas. Deja, jai su šeima atsidūrus tolimoje Australijoje, kur tiek jai, tiek jos vyrui, teko dirbti darbus, nesusijusius nei su viena iš mūzų. Bet manau, kad Veščiuonaitės posūkiui į literatūrą, į poeziją vis dėlto galėjo turėti įtakos pažintys ir kūrybinis bendravimas su tuomet Vokietijoje, Freiburge, susibūrusiais jūnais, maištingais, bet mūsų literatūroje jau spėjusiais tarti svarų žodį, išsiviais — A. Nyka-Nyliūnu, H. Nagiu, J. Kaupu. Vėliau savo autobiografijoje Veščiuonaite rašys, kokį didelį įspūdį jai tuomet padarė Nagio artistiški skaitomi eilėraščiai. Be to, likimas Aldoną suvedė su būsimuoju jos vyru, talentingu ir įdomiu prozininku Vytautu Janavičium, vėliau, jau Sidney, parašiusiu romanus *Pakelii* ir *Atenus*, *Nevyklio užrašai*, kuriuos ir šiandien palankiai vertina Nyka-Nyliūnas.

A. Veščiuonaite: Gyvenant jau Australijoje — toji milžiniškoj saloj, apsuptyj neperzengiamais vandenynais, pasijutau labai atitrūkusi nuo savo krašto, draugų, nuo visko, kas lydėjo mane vaikystėj, jaunystėj. Nors ir paščiau — tapiau dar kurį laiką, dalyvačiau gana reikšmingoj parodoj „Blax land“ galerijoj, Sidney 1953 m. su savo tapybos darbais, lino raizininiais, bet pamazda pradėjau rašyti.

D. Kuiziniene: Įkvėpimą poezijos rašymui Veščiuonaite taip pat mėgino nusakyti savo autobiografijoje: „...iš australiškos aplinkos norėjosi bėgti ir ieškoti ryšio su žmonėmis. Pajutau, kad būtinas gyvas pokalbis, atveriantis naujų galimybių lauką. Taip ir pradėjau rašyti“.

A. Veščiuonaite: Rašau maždaug nuo 1960-ųjų metų. Pirmieji mano eilėraščiai pasirodė *Metmenų* 17 numerje, o mano pirmoji poezijos knyga *Žodžiai kaip salos* buvo išleista 1976 m. Čikagoje, velgi A. Mackaus fondo. Buvo gana daug atsiliepimų užsienio spaudoj, bet ypač mane pradžiuogino Rimvydo Šilbajorio pasisakymas apie šią mano poezijos knygą *Metmenų* 33-ajame numerje. Antroji mano poezijos knyga *Aidintios upės*

Poetė Aldona Veščiuonaite (kairėje) ir dr. Dalia Kuiziniene, Vytauto Didžiojo un-to Kaune Išeivijos studijų centro mokslinė bendradarbė.

buvo išleista 1985 m., to paties fondo Čikagoje, o dabar štai rankoje laikau trečiąją — *Medžiai ryto laisvė*.

D. Kuiziniene: A. Veščiuonaitės poezija apie ją rašiusių nuomone, vadinama impresionistine. Pati Veščiuonaite viename pokalbyje taip pat pripažino: „Aš impresionistiškai elgiuosi su įvaizdžiais“.

Laisvai, netikėtai jungdama motyvus, įvaizdžius, poetė pasiekia ypatingą sąsają. Žodis atitinkame minimaliame eilėraščio kontekste igauna netikėtą prasmę. Poetė originaliai sujungia eilėraštyje vaizdinius, akustinius motyvus bei detales. Štai kad ir šiame dvielyje:

Mėlyno skambesio lietūs pažadina veidus.

Jausmo virpeltėjimas, emocija poetės kūryboje igauna arba skambėjimą, arba spalvą.

Ypatingai santūri ir kukli poetė, tiek gyvenime, tiek ir kūryboje. Jos tekstuose nedaug žodžių, dažną eilėraščio eilutę sudaro vienas ar keli žodžiai, tačiau sukuriamą erdvę, kurioje jie tampa daugiasprasmiais ar polivalentiškais. Jos tekstuose daug kultūrinių tikrovių, jos nepaslepotos, neužkoduotos, poetė mini dailės ir muzikinius kūrinius, įkvėpusius eilėraštyje ir sukėlusius tam tikrą nuotaiką. Dažname eilėraštyje nevengiama citatų, dažniausiai anglių kalba, australiškųjų vietovardžių minėjimo, kurie poetei greičiausiai yra kasdienybė, o mums jų skambėjimas yra tiesiog egzotika. Tačiau jie kartojasi poetės knygose, tai yra jos aplinka.

Martin Place medžiai ir žodžiai žemėi niekaip negali pasiekti dangaus

Anglosaksiškoji aplinka poetė veikia daugiau, negu lietuviškosios tikrovės, gal tik naujai A. Veščiuonaitės eilėraščiai, spausdinti paskutiniuose *Metmenyse*, persunkti lietuviškoms detalėmis ir vietovardžiais.

Pati poetė yra prisipažinusi, kad gali kurti tada, kai jos nevaržo jokios gramatinės normos. Mančiau, kad jos poezijoje didelę reikšmę turi ir gra-

finis eilėraščių vaizdas. Ji savo eilėraštyje nesiekia ypatingo skambumo, tačiau atskirų garsų kartojimas sukuria asonansus, priverčia suklusti ir išskaityti. Štai trumpas eilėraščių fragmentas iš naujosios knygos:

žalsvos žiezirbos žalsvam žerėjime žaliam kalnelėje žali beržai

Jos eilėraščių skaidrus, lengvas, jame nėra juodumos, dramatiško liudėsio ar beviltiškumo. Tai nereiškia, kad jos eilėraščių nuosėda „paviršiumi“, neužčiuopdamas egzistencinių temų. A. Veščiuonaite savo lyrikoje kalba kiek kitokia kalba, virš jos eilėraščių sklendo skaidri melancholija.

Autorė vartoja būdingus lietuvių poezijai įvaizdžius: medis, žodis, lietus, mergaitė, kuriuos galime atrasti beveik kiekviename jos eilėraštyje, tačiau jie atsiranda itin netikėtame, ne lietuviškame, o greičiau anglosaksiškos kultūros kontekste, igaunami vis kitą prasmę. Medis itin dažnas ir jos naujajame rinkinyje. Medis Veščiuonaitės eilėraščiuose — tiek lietuviškojo spalvingo peizažo, tiek ir šalto didmiesčio dalis. Vienur tai „šviesialapiai“ ar „šviesialplaukiai“ medžiai, kitur tai medis, vėjų suraizytas, gumbuotu liemeniu, pažadinantis prisiminimuose seną legendą — jis tarsi tampa dabarties ir praeties jungtimi, simboliu.

Poetei svetimas patetiškas patriotizmas. Ta prasme jos poezija būtų artima Nykos-Nyliūno ar Jono Meko poezijai. Šiai kartai poetė ir priklauso. Vienas gražiausių Veščiuonaitės eilėraščių iš antrojo rinkinio — „Nuskendęs miestas“ — vaikystės praradimo prisiminimas. A. Nyka-Nyliūnas apdainuoja prarastą Eldorado, Jonas Mekas supoetina Semeniškių buitį, Veščiuonaite ieško nuskenudusio namų ir vaikystės miesto.

Daugelyje naujosios knygos eilėraščių gausu kultūrinių, daugiausia muzikos ir dailės, aspiracijų: Chopin, Beethoven, džiazo fragmentas, Modigliani, Mačernis. Man dalis naujosios knygos eilėraščių imponuoja savojo poetinio pasaulio erdvės platumu, kultūrinės tradicijos, kaip amžinųjų veržų pagrindo, akcentavimu. Paskutiniame knygos *Medžiai ryto laisvė* eilėraštyje „Ir vel

Varinė šilko kasa

Lietuvoje viešėjusi Eglė Juodvalkė susijė pabuvoti netik Druskininkuose, poetinio rudens renginiuose, bet ir Vilniuje, Rašytojų klube, dalyvaudama poezijos ir muzikos valandoje, pavadintoje vienos jos eilėraščių žodžiais — „Varinė šilko kasa“.

Tai buvo Rašytojų klube neįprastas, kitaip surikiuotas, surežiisuotas vakaras, — be rimtų, kartais per ilgai užsitęsiančių, atsakymų. Skambėjo tik gryna klasikine muzika ir grynai, autentiška Eglės Juodvalkės poezija iš pačios autorės lūpų.

M. K. Čiurlionio, W. A. Mozart, L. van Beethoven kūrinius nuotaikingai, jautriai atliko Valstybinis Vilniaus kvartetas. Jo sudėtyje — pirmu smuiku grojusi žinoma atlikėja Audronė Vainiūnaitė ir jos kolegos — Artūras Šilalė (antras smuikas), Augustinas Vasiliauskas (violončelė) ir Girdutis Jakaitis (altas).

Po kiekvieno kompozitoriaus atliktų kūrinių savo eiles sodriu, tvirtu balsu išraiškiai skaitė Eglė Juodvalkė:

*... tik vario kasa
Sunki šilkinė kasa
amžinai raibuliuos
Šiaulių Telsių Kulių Kauno
saulėje Žemaitijos saulėje*

*Lietuvos
Saulėje
net ir šviesaus medžio
karste*

Įstrigo taip pat eilėraščių, parašytas mamos netekimo

pirmosioms metinėms. Skaudžiai, nerimastingai skambėjo posmai apie skausmingą vaikystę, pasitraukimą iš tėviškes, kariui geležiniais ratais / dundant per Žemaitijos laukus. Vieną, matyt iš liaudies dainos įpintą, šio eilėraščių posmelį Eglė Juodvalkė išpuodingai, įsiminančiai dainuote išdainavo:

*o kai vežė iš na-a-mų
nuo brangiųjų gimi-i-nių
akmeneliai dunde-e-jo
man širdelę skaud-e-jo.*

Klausytojų širdin kriste krito Onai Norkutei-Juodvalkėnei ir Antanui Juodvalkiui dedikuotas eilėraščių. Jame vėl išsirežęs prarastos tėvynės, tolimos vaikystės skaudus ilgėsys.

Pastebėjau, kad Eglė Juodvalkė rankose turėjo Vilniuje leidžiamą savaitraščio *Dienovis* šviežią laidą. Jame išspausdintas geras pluoštas jos eilėraščių, iliustruotų šiemet su savo paroda Čikagoje pabuvojusios dailininkės Evos Laubytytės grafika. Poezijos ir muzikos valandoje Eglė Juodvalkė skaitė šį naują, išsivijusį spaudoje dar nematytą šviesesnės nuotaikos ketureilį, kurį, autorei sutikus, čia pridėdu.

*laikyti save ant delno
kaip boružę
plastančiais sparnais
ir degančiais širdimi*

Algimantas A. Naujokaitis

Poetė Eglė Juodvalkė skaito savo poeziją Rašytojų klube Vilniuje.

Nuotr. Algimanto Žižiuo

Platonis, gilesnis požiūris į A. Veščiuonaitės kūrybinį kelią, jos poezijos ypatumus atsiskleidė Rašytojų klube surengtame naujosios knygos *Medžiai ryto laisvė* sutiktuose.

Susirinkusių poezijos mėlytojų paprašyta, A. Veščiuonaite nors ir santūriai, bet šį tą pasakė apie save ir savo kūrybos ištakas.

— Sidney gyvenu nuo 1950 metų. 17 m. šio didmiesčio

Is Australijos atvykusi poetė Aldona Veščiuonaite džiaugiasi Poezijos pavasario almanachu, kuriame išspausdinti ir jos naujai eilėraščiai. Kairėje — almanacho sudarytojas poetas Benediktas Januševičius, viduryje — mūsų šeštadienio priedo nuolatinis bendradarbis Algimantas Antanas Naujokaitis.

Nuotr. Ricardo Šileikos

praeina renesanso dainiai“ programiškai, tačiau įtaigiai pabrėžiama:

*Muzika kaip ir poezija
išlaiko tęstinumą,
sužydi ir neįmanomiausioj
aplinkoj. Nuo vieno
kuriančio žmogaus iki
sekančio.*

Pasaulis su kultūra, tradicijos pasikartojimu tampa vidine atrama, vidinio žmogaus gamtovaizdžio ar harmonijos išlikimo garantu, teigimu, o ne iliuzija ar abejonės tūkstantmečių sandūroje.

Knygos pristatyme, atsakydama į skaitytojų klausimus, A. Veščiuonaite pasakė, kad išties didelį vaidmenį jos kūryboje ir gyvenime turi muzika. „Kai išgirstu muziką — atsigaunu“, — ruošdamasi į vieną koncertą Vilniaus Filharmonijoje kartą man prisipažino A. Veščiuonaite.

IKI NAUJUJŲ METU

Dar kartą į Japoniją koncertuoti išvyksta Nacionalinis Filharmonijos orkestras su dirigentu maestro Juozu Domarku. Tokyo mieste kartu su Japonų filharmonijos orkestro choru atliks Beethoveno Devintąją simfoniją vokiečių kalba. Solo partijas atliks Inesa Linaburgytė, Vladimiras Prudnikovas, Audrius Rubežius ir Regina Maciūtė.

Quito mieste Japonijoje įvyks Vladimiro Prudnikovo ir Inesos Linaburgytės recitalis.

Inesa Linaburgytė Taivane atliks Carmen partiją. Bizet „Carmen“ operoje keturiuose spektakliuose prancūzų kalba.

Grįžus į Lietuvą, pirmą kartą Inesa Linaburgytė atliks Azucenos partiją Verdi „Trubadūrų“ operoje.

Pranė Šlutiene

Alfonso Mikulskio atminimo vakaras Lietuvos Nacionaliniame muziejuje. Iš kairės: muzikologas Vaclovas Juodpusis, Ona Mikulskienė ir ansamblio „Lietuva“ meno vadovas Pranas Budrius. Nuotr. Henrikas Sakalauskas

Alfonso Mikulskio atminimo vakaras

Muz. Alfonso Mikulskis.

Spalio viduryje Lietuvos Nacionalinis muziejus Vilniaus visuomenę pakvietė į žymaus dirigento ir kompozitoriaus Alfonso Mikulskio atminimo vakarą, skirtą jo gimimo 90-ties metų sukakčiai. Vakarą vyko gražiausioje restauruoto muziejaus salėje su istorine vertybe — gražiai išdekoruotu, išpaustytu kreslu, kuriame sėdėdami Lietuvos Valstybės Tarybos nariai 1918 m. vasario 16-ją pasirašė Nepriklausomybės aktą. Į šią garbingą signatarų kedę buvo pasodinta, atminimo vakare dalyvavusi ir dabar Vilniuje gyvenanti, A. Mikulskio žmona (našlė) ir bendražygė Ona Mikulskienė.

Vakarą vedęs muzikologas Vaclovas Juodpusis gausiai susirinkusiuosius pakvietė paklausti į juostelę įrašyto A. Mikulskio pasakojimo apie jo kelią į muziką. Nuskambejęs gyvas A. Mikulskio žodis priminė, kad jis augo balsingų žmonių šeimoje, daina ir giesmė jį lydėjo nuo pat kūdikystės Vėlykų giesmės, Pasvalio krašto kaimo žmonių dainos, pasak A. Mikulskio, buvo pirmosios pagundos tapti muziku.

Muzikologas V. Juodpusis nupasakojo tolimesnį A. Mikulskio kelią į muziką, priminė, kad jo kūryba okupuotoje Lietuvoje buvo laikoma po devyniomis spynomis, o dabar atsivėrė visiems. Ilgametis ansamblio „Lietuva“ vadovas, dabar muzikos akademijos docentas Pranas Budrius parodė tik ką išleistą A. Mikulskio išėmimo sukurtą dainą, kitų kūrinių leidinį *Dainuojanti jaunystė*. Išangos žodyje Ona Mikulskienė su dekingumu rašo, kad šio leidinio parengimą ir spausdinimą parėmė Danutė ir Leonas Petroniai.

Tiek muzikologas V. Juodpusis, tiek A. Mikulskio vienmetis pušalotietis kultūrininkas A. Vengris, choro vėteranas R. Šilinis pabrėžė, kad,

gyvendamas ir dirbdamas nepriklausomos Lietuvos Klaipėdoje, A. Mikulskis vienas pirmųjų sukūrė ir išbandė tautinio ansamblio modelį. Jo dar Lietuvoje sukviestas „M. K. Čiurlionio“ ansambliu pagarsėjo ne tik išėmimoje, bet ir kituose pasaulio kraštuose. Buvo prisiminta, kaip, A. Mikulskiu paraginus, šis ansambliu, artėjant antrajai sovietinei okupacijai ir terorui, vieningai pasitraukė į Vakarų. Dar karui nepasibaigus, jis koncertavo Vienoje, vėliau — Vokietijoje, pabėgėlių stovyklose. Išėmivus su lietuviška daina ir muzika visur lydejo „M. K. Čiurlionio“ ansambliu, koncertavęs net laive, kuriuo lietuviai pabėgėliai iš Vokietijos plaukė į Ameriką.

Apie gyvą A. Mikulskio ir jo ansamblio veiklą bylojo ir Nacionalinio muziejaus salėje surengta išsami paroda, eksponuotas „M. K. Čiurlionio“ ansamblio archyvas. Susirinkusiųjų šiltai sutikta, prisiminimais pasidalijo Ona Mikulskienė. Ji papasakojo, kaip ją, dar jaunutę Klaipėdos konservatorijos studentę, A. Mikulskis išmokė kankliuoti, kada ir kokiomis aplinkybėmis savo ansambliu

jis pavadino „M. K. Čiurlionio“ vardu. Už pokario Vokietijoje surengtus koncertus gavęs pirmuosius honorarus, A. Mikulskis juos atiduodavo VLIKUI, kėlusiam Lietuvos laisvės bylą.

O. Mikulskienė pasidžiaugė, kad jai dabar gera parvažiuoti į Lietuvą, kad pasak A. Mikulskio dainos žodžių, norisi „gyventi, pakilti į šviesą/kovoti už grožį, už laisvę ir tiesą, / už ateitį gražią brangios Lietuvos“.

A. Mikulskio sukurtas dainas vakare padainavo grupė ansamblio „Lietuva“ dainininkų, gražiai kankliavo kanklininkės. Alfonso Mikulskio gimimo 90 metų sukaktis buvo paminėta visoje Lietuvoje. Vilniuje, senojoje Šv. Mykalojaus bažnyčioje, Mišias už jį aukojo monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas, jis pasakė gražų, jautrų pamokslą. Šv. Mišias ir sakralinės muzikos koncertas įvyko ir A. Mikulskio gimtojo Pušaloto bažnyčioje. Atminimo vakarą — koncertą surengė Klaipėdos konservatorija, kurioje jaunystėje dirbo A. Mikulskis. Klaipėdos universiteto salėje skambėjo kanklės, programą atliko liaudies instrumentų ansambliu, studentų choras.

Algimantas Antanas Naujokaitis

Dail. Veronika Švabienė. „Šok, mergyte, šok, jaunoji“. Lino raizynas.

Premijos Lietuvos dailininkams

Australijoje gyvenanti menotyras daktarė Genovaitė Kazokienė įsteigė vaizduojamo meno fondą, kurį sudaro 20.000 Australijos dolerių. Iš gaunamų palūkanų kas dveji metai Lietuvoje gyvenantiems dailininkams skiriamos šios fondo dvi lygiavertės premijos už geriausius meno kūrinius lietuviška tema. Prieš dvejus metus dr. G. Kazokienė pirmą kartą šias premijas įteikė tapytojui Rimui Bičionui ir skulptoriui Leonui Striogai.

Pagal fondo nuostatus, į premijas gali pretenduoti Lietuvoje gyvenantys dailininkai, kurių darbuose dominuoja originali, šiuolaikinio meno dvasia, orientuota į daugiasluoksnę lietuvių kultūrą ir tradicijas, o konkursui pateikti darbai sukurti per pastaruosius dvejus metus.

Artejan tradicinei premijū

įteikimo dienai — M. K. Čiurlionio gimtadieniui, dailininkai vertinimo komisijai pradėjo gabenti savo darbus. Rugsėjo antroje pusėje jie buvo eksponuojami Lietuvos Dailininkų sąjungos parodų salėse. Į Vilnių atskridusi, premijos įsteigėja G. Kazokienė pasidžiaugė, kad šiemet dailininkai gana aktyviai dalyvavo fondo konkurse. Buvo pristatyti net 123 tapybos, grafikos, skulptūros ir taikomosios dailės kūriniai, kuriuos sukūrė 41 dailininkas. Greta jaunesniųjų savo darbus pateikė Augustinas Savickas, Algimantas Švažas, Aloyzas Stasiulevičius, Gražina Vitartaitė ir kiti senesnės bei vidurinės kartos dailininkai. Vertinimo komisijos narė menotyrininkė Danutė Zovienė pripažino, kad toks aktyvus dailininkų dalyvavi-

mas dr. G. Kazokienės fondo konkurse liudija, jog lietuvių mene etninė tautinės kultūros samprata ir dvasia tebėra aktuali, gyvybinga, kad margoje šiandieninės dailės panorama sugeba profesionaliai ir įtaigiai prabilti apie amžinus, tautos kultūrą maitinančius, šaltinius. D. Zovienė pažymėjo, kad konkurse dalyvavę tapytojai išvengia tiesmukos lietuviškos tradicijos sąvokos interpretacijos.

Daug publikos, tarp jos Pasaulio Lietuvių Bendruomenės atstovybės Lietuvoje vadovas Gabrielius Žemkalnis, susirinko į premijų įteikimo iškilmes. Dailininkų sąjungos pirmininkas Vaclovas Krutinis, pasiūlydamas gana rimtas savo kolegų darbus, paskelbė, kad vertinimo komisija dr. G. Kazokienės fondo premijomis (po

3.000 litų) įvertino dailininkės Viktorijos Daniliauskaitės grafikos ciklus „Lietus“ ir „Pakilimas“ bei skulptoriaus Vidmanto Gilikio medžio skulptūrą „Neringa“.

Pasveikinusi premijuotuosius, dr. G. Kazokienė pasakė, kad Lietuvos dailininkai desperatiškai ieško originalumo, bet juos užplūsta kosmopolitizmo jėgos. Ji pasidžiaugė tais dailininkais, tarp jų ir premijų laimėtojais, kurie nepasiduoda svetimoms įtakoms, kuria lietuvišką, tautinėmis tradicijomis pasizymintį meną.

Kartu su premijas laimėjusiais dailininkais dar kartą apžiūrėjau eksponuojamus jų kūrinius, pasižymintius daugiasluoksne lietuviškos dailės tradicija. V. Daniliauskaitė pasakė, kad tą savo darbų daugiasluoksniškumą nepaaiškinti keliais žodžiais. Viename jos paveiksle tarp lietuviškų simbolių pamaciau lyg ir mums svetimą ledo kalną. Autorė paaiškino, kad tai vaikystėje, Sibiro tremtyje, iširėžęs vaizdas. O V. Gilikio skulptūra vaizduoja lietuvių (galima sakyti — Lietuvą), tarsi išplaukiančią iš baltų, vėjų gaivinamą Neringos kopų.

Susirinkusius dailininkus sudomino G. Kazokienės pristatyto į Vilnių atvykusio Australijos aborigeno Gumblar Wylo atlikta trumpa muzikos ir šokio programėlė. Menotyrininkės Irenos Kostkevičienės nuomone, ji siejasi su moderniuoju menu.

Algimantas A. Naujokaitis

Iš kairės: premijos laureatė V. Daniliauskaitė, dr. G. Kazokienė ir skulptorius V. Gilikis. Nuotr. Danutės Zovienės

Literatūros vakaras su svečiu iš Lietuvos

Los Angeles Šv. Kazimierio parapijos salėje gruodžio 5 d. įvyks literatūros popietė su svečiu poetu iš Lietuvos Albinu Bernotu. Literatūros mylėtojai šią popietę sutinka su tam tikra nostalgija, nes tai bus paskutinė šiam šimtmečiui literatūros šventė.

LF bičiulių organizuojamą literatūros vakarų tradiciją prasidėjo 1966 metais. Per tą laiką išaugo karta, kuri tos pradžios neprisimena. Vyresnieji žinoma, kad tuo metu jokių laisvės prosvaitių mūsų tėvynei nebuvo matyti. Ir išėmivijoje pasigirdo pesimistinių balsų, raginančių laisvės kovą sustabdyti, kapituliuoti ir susitaikyti su Lietuvos okupacija. Patriotinė išėmivija tiems gundymams nepasidavė. Ypač kovingi buvo kaliforniečiai.

Galima prisiminti, kad 1966 metais, losangeliečio Leonardo Valiuko vadovaujamas, Rezoliucijoms remti komitetas, remiamas patriotinės visuomenės JAV Kongrese pravedė HCR 416 rezoliuciją, kuri ragino Amerikos vyriausybę Baltijos valstybių pavergimo klausimą kelti Jungtinėse Tautose. Tai buvo vienas pačių didžiųjų politinių laimėjimų. Tais patiais metais losangeliečiai rezistenciją išplėtė ir į kultūrinį lauką — pradėjo organizuoti literatūros vakarus. Pirmajame literatūros vakare dalyvavo svečias iš Čikagos beletristas ir poetas Aloyzas Baronas. Niekur kitur Amerikoje literatūros vakarų tradicija neįleido taip greitai šaknų, kaip Kalifornijoje.

Stiprius pamatus tai tradicijai nuliejo nuolatinio dalyvavimo poetas Bernardas Brazdžionis. Alė Rūta, Jurgis

Gliauda, kiek rečiau — Pranas Visvydas, Danutė Mitkienė. Literatūrą mylinčios visuomenės vardu jiems priklausomo padėka. Bernardas Brazdžionis, Alė Rūta ir Pranas Visvydas dalyvavo ir šių metų literatūros šventėje.

Nuo pirmųjų laisvės sukurių tėvynėje į Los Angeles literatūros vakarus kasmet kviečiami svečiai-rašytojai iš Lietuvos. Šiemet atvyksta poetas ir prozininkas Albinas Bernotas, kuris galėtų būti vadinas mas poetu iš Labanoro girių. Tose giriose jis jau dvidešimt metų gyvena. Jo vardas išėmivijoje nėra plačiau žinomas gal todėl, kad negyvena Vilniuje ir rečiau pasirodo viešumoje. Tačiau kritika pripažįsta jį vienu stipriųjų antrojo šio šimtmečio pusės okupaciją ištvėrusių poetų. Ypatingo dėmesio susilaukė 1998-tais metais Lietuvos Rašytojų sąjungos išleista subeiletristinta prozos knyga, pavadinta kiek keistu vardu: *Pro dāmus: deimantais nusėtas*. Škaitytojas, keliaudamas tos knygos puslapiais, supras partizani-

no laikotarpio Lietuvoje sudėtingumą. Tą laikotarpį rašytojas Albinas Bernotas išgyveno vaikystėje (gimęs 1934) ir po daugelio metų prisiminimų ir apmąstymų sintezėje pateikia skaitytojui.

Literatūrinė popietė su ra-

šytoju Albinu Bernotu įvyks Šv. Kazimierio parapijos salėje gruodžio 5 d., sekmadienį, po Sumos. Stalus ar vietas prie stalų užsisakyti pas LFB valdybos narius — V. Vidugirį, J. Pupį ir L. Kulniniene.

zb-jk

Poetas Albinas Bernotas.

Prasitį prisimenant: Los Angeles LF bičiulių suorganizuotas literatūros vakaras 1996 m. Iš kairės: Juozas Kojelis, poetė Elena Tumienė, poetas Pranas Visvydas, sol. Stasė Pautienė, rašyt. Jurgis Gliauda, rašyt. Alė Rūta, rašyt. Aloyzas Baronas, kompozitorė Giedra Gudauskienė, R. Bureikienė, poetas Bernardas Brazdžionis, Nijolė Baronienė, Lietuvos garbės konsulas dr. Jonas J. Bielskis.

Kompozitorius Bronius Jonušas (pirmosios eilės viduryje) su „Dainavos“ ansamblio vyrų chorą 1946 m. Hanau, Vokietijoje.

„Tai ne miškas ūžia“

Šie metai pažymėjo kompozitoriaus, dirigento, chorų vadovo Broniaus Jonušo 100-tojo gimtadienio sukaktį (gimė 1899 m.).

Panašiai, kaip kad austrų komp. Johann Strauss yra vadinamas valsų karaliumi, karaliaus vainiku galėtume apvainikuoti ir lietuviškų maršų kūrėją Bronių Jonušą.

Muzika Bronius susižavėjo ankstyvoje jaunystėje. Jo tėvas buvo ikūras ir vadovavo dūdų orkestrui. Pirmasis orkestras, kuriame šalia kitų muzikantų, grojo jo motina ir keturi broliai, Broniaus gimtinėje Ylaikių valsč., Mazeikių apskr., buvęs labai populiarus. Kiek paūgėjęs, pūsdamas dūdą, į tą orkestrą įsijungė ir Bronius. Vėliau, išvykęs į Latviją ir įstojęs į Rygos konservatoriją, studijavo pušiamųjų instrumentų meną, o Latvijos kariuomenės pušiamųjų (dūdų) orkestre grojo kornetą.

Bronius Jonušas, būdamas 22 metų, jau puikiai valdydamas kornetą, grįžęs į Lietuvą ir įstojęs į Lietuvos kariuomenės dūdų orkestrą, 1922 m. pradėjo eiti kapelmeisterio pareigas. Tuomet kariuomenėje grodavo tik rusiškus arba vokiškus maršus. Br. Jonušas tuo nelabai žavėjosi. Atsitiktinai pulko štabe jam pavyko gauti E. Gailevičiaus sukurta maršą „Prezidentas Smetona“. Tas maršas jam labai patikęs. Su savo viršininkų pritarimu, tą maršą ir pradėjo groti. Tuomet

Lietuvos kariuomenėje tarnavo nemažas skaičius, dar iš caro laikų užsilikusių, rusiškos galvosenos karininkų. Jiems tas lietuviškas maršas nepatikęs. Jie geriau norėję žygiuoti pagal rusiškus („Jagerska“ ir pan.) maršus, bet ne pagal „lietuviškas daineles“. Tačiau vyresnybė jų balso neišgirdo, o jie, nori ar nenori, turėjo žygiuoti pagal „lietuviškų dainelių“ taktą.

Tas įvykis ir buvusi priežastis, paskatinusi Br. Jonušą kurti lietuviškus maršus. Pirmąjį maršą jis sukūrė pagal St. Šimkaus dainos „Kur bakūžė samanota“ motyvą. Tas maršas turėjęs didelį pasisekimą.

Pasisekimas gimė kitus, vieną po kito maršus: „Tai ne miškas ūžia“, „Gaudžia trimitai“, „Saulių sąjungos maršas“, „Kritusiems šauliams“, „Parado maršas“, „Įžengimas į Vilnių“ ir daug kitų. Tokiu būdu rusiškiems maršams Lietuvos kariuomenės orkestruose nebėliko vietos.

Br. Jonušo kūrybinę veiklą įvertinanti, 1927 m. jis buvo apdovanotas V laipsnio Gedimino ordinu, o iš kariuomenės vadovybės gavo teisę lankyti muzikos pamokas, besirušiant užbaigti studijas konservatorijoje. Ten jis studijavo trimito ir kapelmeisterio klasišę (vad. E. Gailevičius). Studijas baigė 1942 m.

Lietuvos kariuomenėje pušiamųjų (dūdų) orkestre ka-

pelmeisterio pareigose ištarnavęs apie 17 metų, 1937 m. pradėjo vadovauti žymiajam Lietuvos policijos orkestrui.

Su savo vadovautais kariuomenės ir policijos orkestrais Br. Jonušas grodavo ir kitomis progomis: įvairiuose minėjimuose, suvaziavimuose, renginiuose, dainų šventėse.

Raudonajai armijai vėl artėjant prie Lietuvos, išvykęs į Vokietiją, Hanau išvietintųjų stovykloje vadovavo garsiajam „Dainavos“ ansambliui, su kuriuo plačiai koncertavo. 1949 m. atvykęs į JAV, trumpai apsisitojęs Baltimorėje, MD, buvo suorganizavęs chorą. Persikėlęs į Čikagą 1952-1954 m., vadovavo vyrų chorui ir muziką dėstė Lituaništinėje aukštesniojo mokykloje bei Maria vardo seselių kazimiečių vadovaujamoje mergaičių gimnazijoje.

1958 m. Bronius Jonušas buvo nulykęs į Vokietiją, Ten, su Stutgart simfoninio orkestro pušiamųjų instrumentų grupe, jam pačiam diriguojant, buvo įrašyta ilgo grojimo plokštelė pavadinta „Gaudžia trimitai“. Toje plokštelėje yra dvylika Br. Jonušo sukurto maršų.

Nors jau 23 metai praslinko, komp. Broniui Jonušui į anapilį iškeliauvus (mirė 1976 m.), bet jo sukurti maršai garsiai tebeskamba ir dabar. Į jų taktą, atsikūrusioje mūsų tėvynėje narsiai žygiuoja jauni Lietuvos kariai.

P. Palys

žėikių rajone) Žemaičių fotomenininkų kūryba, Alfonso Dargio memorialinė kūrybos paroda ir 24 d. — Kretingos muziejuje Rimanto Daugincio memorialinė kūrybos paroda.

Dar niekada anksčiau nebuvo taip išsiplėtusi žemaičių dailės parodų geografija. Pirmą kartą specialiai išskirti ir pagerbti Anapilin išėję garsūs žemaičių dailininkai: I. Budrys, A. Dargis, R. Daugintis, A. Mončys, L. Truikys, T. Valius. Dailės parodas papildė fotomenininkų kūryba. III žemaičių dailės paroda supažindina mus su naujais vardais, daugiausia jų iš Australijos (A. Jankus, J. Miševičius, B. Mockūnienė, I. Pocius, J. Reisgys, A. Skeivienė), o iš JAV — A. Elksus, J. Paukštienė ir

seneniai apsigyvenusi šioje šalyje A. Lukociūtė Khaimovich. Pastebimi poslinkiai ir dailės sričių pristatyme. Anksčiau ekspozicijoje viešpatavo tapyba ir grafika, o dabar — greta gausių tapybos kūrinių (49 autorių), atsirado nemažai skulptūros (net 22 autoriai), o grafiką pralenkė net tekstilė. Skulptūrą pristato ir išėvijios dailininkai. Iš viso 122 dalyviai, iš jų 16 gyvena už Lietuvos ribų (8 Australijoje ir 6 JAV), L. Andriukai tytė — Rygoje, P. Gailius — Paryžiuje. Parodoje dalyvauja ir išėvijios sugrįžę į Lietuvą dailininkai — K. Varnelis, J. Bagdonas.

Žemaičiai pradėjo telktis dar prieš II pasaulinį karą, turėdami tikslą įkurti Žemaičių meno ir mokslo centrą, galvodami apie kultūros kilimą bei siekdami prigrąžinti jaunąją kartą prie tikrųjų dailės vertybių. 1943 m. „Telšių „Alkos“ muziejuje Žemaičių mokslo centras surengė pirmąją Žemaičių dailininkų dailės parodą (dalyvavo 22 dailininkai), kurią svečių teisėmis pasivietė ir žymiausias lietuvių dailininkus (taip pat 22), kad pamatytų save bendrame lietuvių dailės kontekste. Sprendžiant pagal išlikusias recenzijas bei jose minimas parodos dalyvių žemaičių pavardes (P. Augius-Augustinavičius, J. Bagdonas, A. Galdikas, A. Gudaitis, B. Pundzius, J. Steponavičius, L. Truikys, T. Valius), tai buvo ištisai didžiulė meno šventė Telšiuose.

Ši idėja buvo atgavinta po to, kai Vilniuje 1988 metais buvo surengta „Lietuvių išėvijios dailininkų kūrybos paroda“, kuri akivaizdžiai parodė, kiek daug žymių dailininkų, ypač tapytojų ir grafikų, padovanojo Lietuvai Žemaitija. Pakylėti Sąjūdžio dvasios bei suburti žemaičių žemės tvirtais saitais, dailininkai po metų (1989) atidarė Pirmąją pasaulio žemaičių dailės parodą Klaipėdoje ir Vilniuje, 1994 m. — antrąją Plungeje ir Telšiuose, šia proga atsidarusiame Žemaičių dailės muziejuje, 1999 m. — trečiąją Plungeje, Telšiuose, Mazeikiuose ir rajone, Palangoje, Plateliuose, Kretingoje. Pastaroji savo užmojais pranoko visus lūkesčius. Dar niekada Žemaitijoje vienu metu įvairiose vietose nebuvo surengta tiek daug ir tokių gerų meno parodų. Ir pati didžioji — III Pasaulio žemaičių dailės paroda meniniu lygiu nenusileidžia sostinės kultūros renginiams, juo labiau jų reikšminga Žemaitijos regionui.

Šio renginio akcentas, be abejo, paroda Žemaičių dailės muziejuje Plungeje, pristatanti skirtingą amžių ir įvairių pakraipų menininkų kūrybą. Jaunųjų dailininkų nedaug — 16 autorių, vidurinio amžiaus kartos atstovų (iki 50 metų) — 43, o didžiąją dalį sudaro — vyresnieji. Tai lemė ir ekspozicijos bendrą vaizdą, kur viešpatuoja tradicinės meno rūšys ir žanrų formos, tiesa, pakoreguotos postmodernistinio žaidimo laisvės. Parodos karalienė — tapyba, dar kartą patvirtina žemaičių temperamento jausmingumą ir charakterio pastovumą. Greta Lietuvoje gyvenančių tapybos klasikų (L. Tuleikio, A. Stasiulevičiaus, V. Valiaus, K. Varnelio, J. Bagdono) ir turinčių meno savoką (P. Gružio, R. Vilkauskio), itin išsiskiria išėvijios dailininkų: V. Igno, J. Paukštienės ir D. Antanaitienės darbai. Ypač originaliai suskamba V. Igno tapyba, kuriai parodos rengėjai paskyrė geriausias didžiosios salės sienas. Jo paveikslas „Sv. Jurgis“ (iš B. Vasaris kolekcijos) gali būti pavyzdžiu visiems lietuvių tapytojams, kaip galima suderinti modernią plastinę raišką bei nuostabų koloritą su mūsų liaudies meno tradicijomis bei žemaitišku spalvos pojūčiu. Lietuvos žemėje jam tegali prilygti tik V. Valiaus kūryba. P. Gailiaus (Paryzius), A. Lukociūtės-Khaimovich (JAV) ir L. Baltutis (Australija) estampaipai niekuo nesiskiria nuo mūsų grafikos, atrodo lyg čia būtų sukurti (išskyrus L. Pab-

kiek daug žymių dailininkų, ypač tapytojų ir grafikų, padovanojo Lietuvai Žemaitija. Pakylėti Sąjūdžio dvasios bei suburti žemaičių žemės tvirtais saitais, dailininkai po metų (1989) atidarė Pirmąją pasaulio žemaičių dailės parodą Klaipėdoje ir Vilniuje, 1994 m. — antrąją Plungeje ir Telšiuose, šia proga atsidarusiame Žemaičių dailės muziejuje, 1999 m. — trečiąją Plungeje, Telšiuose, Mazeikiuose ir rajone, Palangoje, Plateliuose, Kretingoje. Pastaroji savo užmojais pranoko visus lūkesčius. Dar niekada Žemaitijoje vienu metu įvairiose vietose nebuvo surengta tiek daug ir tokių gerų meno parodų. Ir pati didžioji — III Pasaulio žemaičių dailės paroda meniniu lygiu nenusileidžia sostinės kultūros renginiams, juo labiau jų reikšminga Žemaitijos regionui.

Šis renginio akcentas, be abejo, paroda Žemaičių dailės muziejuje Plungeje, pristatanti skirtingą amžių ir įvairių pakraipų menininkų kūrybą. Jaunųjų dailininkų nedaug — 16 autorių, vidurinio amžiaus kartos atstovų (iki 50 metų) — 43, o didžiąją dalį sudaro — vyresnieji. Tai lemė ir ekspozicijos bendrą vaizdą, kur viešpatuoja tradicinės meno rūšys ir žanrų formos, tiesa, pakoreguotos postmodernistinio žaidimo laisvės. Parodos karalienė — tapyba, dar kartą patvirtina žemaičių temperamento jausmingumą ir charakterio pastovumą. Greta Lietuvoje gyvenančių tapybos klasikų (L. Tuleikio, A. Stasiulevičiaus, V. Valiaus, K. Varnelio, J. Bagdono) ir turinčių meno savoką (P. Gružio, R. Vilkauskio), itin išsiskiria išėvijios dailininkų: V. Igno, J. Paukštienės ir D. Antanaitienės darbai. Ypač originaliai suskamba V. Igno tapyba, kuriai parodos rengėjai paskyrė geriausias didžiosios salės sienas. Jo paveikslas „Sv. Jurgis“ (iš B. Vasaris kolekcijos) gali būti pavyzdžiu visiems lietuvių tapytojams, kaip galima suderinti modernią plastinę raišką bei nuostabų koloritą su mūsų liaudies meno tradicijomis bei žemaitišku spalvos pojūčiu. Lietuvos žemėje jam tegali prilygti tik V. Valiaus kūryba. P. Gailiaus (Paryzius), A. Lukociūtės-Khaimovich (JAV) ir L. Baltutis (Australija) estampaipai niekuo nesiskiria nuo mūsų grafikos, atrodo lyg čia būtų sukurti (išskyrus L. Pab-

dinsko kompiuterinę grafiką). Imponuoja P. Gailiaus individualybė „Lietuviškos siuitos“ lakštuose — prancūziškai graški, lietuviškai ilgesinga ir sugebanti „klejieskai“ žaisti primityvių dvasia. Panašiai kaip vietiniai lietuviai, skulptūros formų modernumą suvokia ir siekia meniškumo Australijoje gyvenantys dailininkai (A. Jankus, I. Pocius ir J. Reisgys). Netikėtai nustebino A. Elksaus vitražo (vaikų žaidimų kambario lango Mt. Sinai Medicinos centre New-Yorke) kompozicija tradicizmui bei iliustratyvumu ir

Veronika Švabienė. „Jaunoji šeima“. Spalvotas raizynys. 1997 m.

ARŪNO ŽILIO KŪRINIŲ PARODA

Boritzer/Gray/Hamano galerija ruošia pirmąją Amerikoje Arūno Žilio meno kurinių parodą, kuri bus atidaroma šeštadienį, gruodžio 11 d., tarp 6 ir 9 val. vak., galerijos patalpose 2525 Michigan Avenue D4, Santa Monica, Calif. Paroda tęsis iki gruodžio 19 d. Ją ruošia „Art Symposium“.

Arūnas Žilis gimė 1953 m. Vilniuje. Studijavo M. K. Čiurlionio vardo meno mokyklą, vėliau Valstybinėje meno akademijoje. Šiuo metu gyvena Vilniuje, tapo paveikslus,

kuria papuošalus. Nors Žilio menas atspindi modernaus žmogaus patirtį, bet kartu jungia ir tautos dailės simbolius. Jo kūryba galima priskirti postmodernizmo srovei, tačiau joje harmoningai jungiamas simbolizmas, dekoratyviniai motyvai ir jausmas.

Žilis yra dalyvavęs su personaliniais parodomis daugelyje Europos kraštų, taip pat Rusijoje. Jo paveikslų yra įsigiję privatus kolekcionieriai, muziejai, bankai — Prancūzijoje, Suomijoje, Japonijoje, Vokietijoje, Didžiojoje Britanijoje ir JAV-se.

tuo pačiu praplėtė mūsų turimą jo meninės asmenybės įvaizdį. Paroda būtų dar reikšmingesnė ir įdomesnė, jeigu joje dalyvautų visi, po pasaulį išblaškyti ir save vadinantys žemaičiai, dailininkai. O jeigu dar galėtų atvykti į būsimos parodos po penkerių metų atidarymą, tai patirtų toki sunkiai nusakomą, bet stiprų sambūrio vienybės jausmą, kuris išsklaidytų visas abejones dėl žemaičių kultūros savitumo.

Nijolė Tumėnienė
Menotyros daktarė

Žemaičių žemės suburti

1999 m. liepos mėnesį Lietuvoje vyko III Pasaulio žemaičių dailės parodų renginiai. Liepos 10 d. Palangoje atidaryta A. Mončio namų — muziejaus ekspozicija, 16 d. — Platelio dvaro svirne — Liudo

Truikio memorialinė kūrybos paroda. 18 d. Plungeje, Žemaičių dailės muziejuje III Pasaulio žemaičių dailės paroda, o Telšių „Alkos“ muziejuje — Telesforo Valiaus kūrybos paroda (šia proga atidengta T.

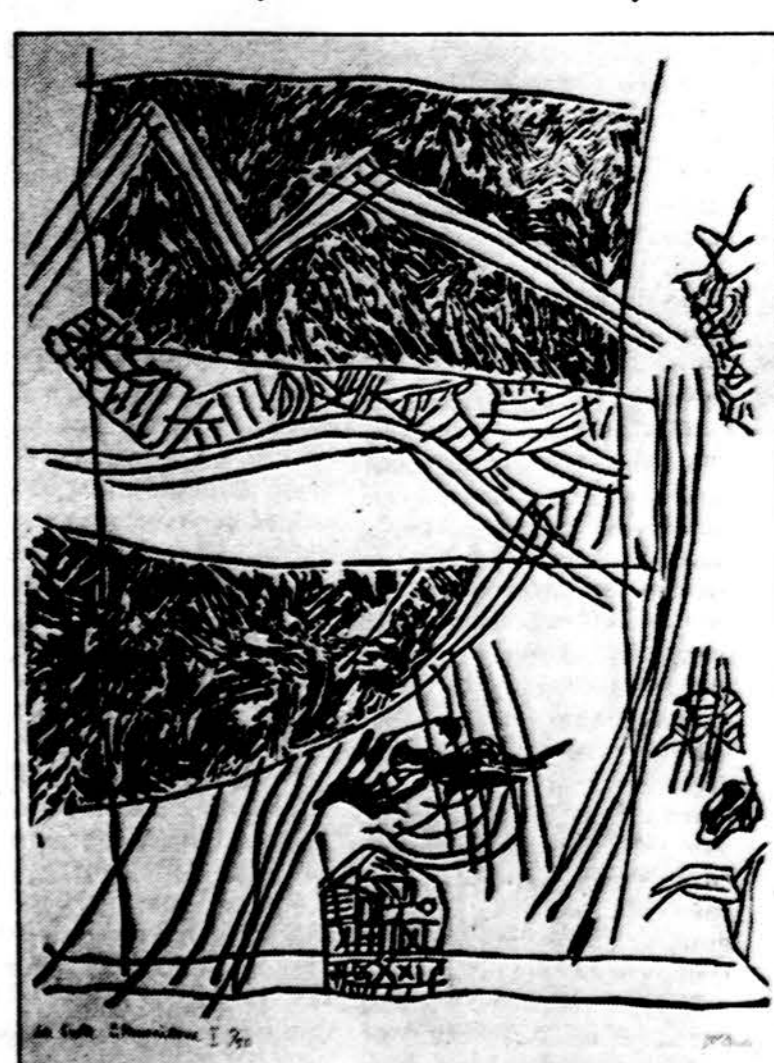
Valiaus memorialinė lenta), Telšių parodų saleje — Taikosios dailės paroda, Lietuvos medalių paroda, užbaigianti tradicinį medalininkų plenerą Telšiuose 23 d. — Mazeikių muziejuje Renavo dvare (Ma-

Vytautas Ignas. „Sv. Jurgis“.

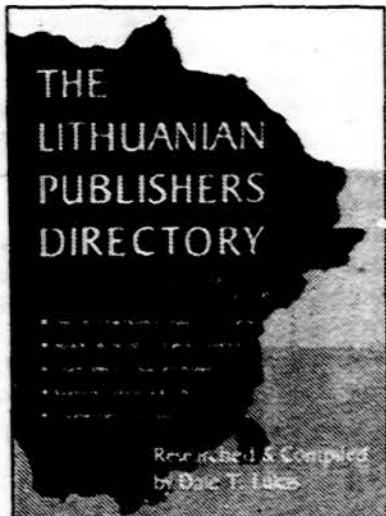
Pranas Gailius. „La Suite Lithuanniene XIII“. (1928 m.)

Pranas Gailius. „La Suite Lithuanniene I“. (1928 m.)

Leidiniai

Lietuvos Leidyklų žinynas angliškai

Dziugu vartyti anglų kalba gerai paruoštas leidinys karia Lietuvai ar lietuviams rūpima tema. Pvz., nieko negalima prikišti Lietuvos Avialinijos (Lithuania Airlines) leidžiamam ir lektuvuose dalinamam *Lithuanian in the World* žurnalui — spalvotam, informuojančiam, savo turiniu, įvairumu bei spaudos darbu pralenkiančiam daugelį Amerikos oro linijų keleiviams skirtų leidinių. Svariai ir švariai yra paruoštas, Lietuvos išleistas 208 psl. *Lithuanian Foreign Policy Review*, 99/3 numeriu pažymėtas. Šiais pavyzdžiais nepretenduojant į išsamumą, gera įspūdi palieka *Lithuania, Country Profile*, LR Žemės ūkio ministerijos (tik neaišku, kodėl ji angliškai vadinama „Ministry of Economy“) duomenų jau trečias numeris. Šalia šių (ir, be abejo, kitų), šiame straipsnyje žvelgiamie prie Vašingtono gyvenančios Dalės Lukienės, spaudai paruošta bei suredaguota, 1999 pasirodžiusį *The Lithuanian Publishers Directory* — Lietuvos leidyklų žinyną. Tai per 200 puslapių, gerai apipavidalintas leidinys, kurio turinį sudaro straipsniai ir statistika apie spaudos pramonę Lietuvoje, o antroje dalyje — veikiančių leidyklų žinynas. Čia su bibliotekiniu kruopštumu, kultūriname — istoriniame akiraityje profesionaliai atliktas darbas. Nežinia, ar ką nors panašaus praityje, svetima kalba ar lietuviškai, esame paruošę ir išleidę.

Apžvalga sąmoningai pradedama nuo antrosios dalies, nuo žinyno. Klausimas: kaip manote, kiek Lietuvoje veikia įmonių, kurios leidžia spaudą? Žinyne jų suregistruota net per 600! Imant gyventojų skaičių, Lietuva čia gali pirmauti leidybai iniciatyvą rodančių kraštų tarpe. Aišku, kai kurios tos įmonės yra mažos, o kitos, pvz., universitetams ar organizacijoms, leidyba nėra esminė veiklos vaga. Vis tik tuo šėsių šimtų skaičiumi negalima nesistebėti: 5.000-čiams Lietuvos vyrų, moterų, senelių ir kūdikių tenka viena leidybinė įmonė. Jau šis faktas sako, kad reikėjo kažkokio žinyno, kažko panašaus į specialią telefonų knygą! Tiesa, tenka manyti, kad leidyklų bei leidyjų Lietuvoje gali būti dar kokių šimtu daugiau. Žinyne įvairu rašoma, kad sąrašo pagrindą sudaro apie 700 anketų apklausa, į kurią iki 1998 rugpjūčio mėn. atsiliepė apie 50 proc. adresatų.

Leidyklos aprašyme įtraukta: šalia savaimė suprantamų — pavadinimo, vadovybės, adreso — taip pat suregistruoti bibliografiniai rodikliai, pla-

tinimo priemonės, atstovybė, spausdinių tematinė sritis, anksčiau naudoti vardai ir t.t. Aišku, ne kiekvienos leidyklos įrašas šiuos visus duomenis turi, nes ne visos įmonės savo veiklą yra taip išplėtusios. Vienaip ar kitaip, ši informacija yra gerai paruošta ir kartais stebina savo išsamumu. Jos apimtis taip pat byloja, kad, panašiai kaip telefonų knygą, šį žinyną reikės bent kas keli metai atnaujinti, papildyti. Leidinyje taip pat išspaudintas platus spaudos sričių vardynas: pvz., jei jus domina kalendorių leidyba, tuoj pat rasite toje srityje besidarbuojančių 14 įmonių sąrašą.

Minėtinos ir leidinių platinimo atstovybės, kai kurios veikiančios Amerikoje. Vieną jų trumpai paminėsime, tai, pvz., Mokslo ir enciklopedijų leidybos instituto „The Baltic Bookshelf“, P.O. Box 3314, Crofton, MD 21114, balticbook@aol.com. Įdomu ir sveikintina, kad „Baltic Books“ įmonė atstovauja ir daugiau Lietuvos leidyklų Amerikoje. Apie Lietuvos aidą platinimą, kurio skelbimus Amerikoje dažnai matėme ir *Drauge* ir *Darbininke*, teparašyta, kad atstovybės yra JAV, Kanadoje ir Anglijoje.

Žinyne yra užsilikę ir šiek tiek klaidų. Čia korektūros reikalas, kitur — duomenis pritačiusių įmonių nesusi-gaudymas vertimuose. Štai, psl. 84 Lietuvos Gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro (LGGRTC) pavadinime, išleistas „tyrimų“ žodelis, o vertime „gyventojai“ prastai išversti; psl. 85 Lietuvos Politinių kalinių ir tremtinių sąjungos (LPKTS) pavadinime „tremtinių“ nevalia versti „exiles“ — plaukus šiaušiantis nesusipratimas, tremtiniai, juk yra „deportees“; psl. 86 — Ministry of Foreign Affairs zodis „Foreign“ surintas mažąja raide. Tokių nenormalumų ar apsižiūrėjimų nėra daug.

Eiliniam, Lietuvos įvaizdžiu besirūpinančiam, spaudos mėgeju bene įdomiausi bus leidinio pradžioje sutelkti straipsniai. Jie apima apie 30 psl., gerai paruošti ir suredaguoti. Įvadiniamie straipsnyje V. Akelis, tuometinis Lietuvos Leidyjų sąjungos pirmininkas, skaitytoją suglaustai supažindina su Lietuva. Pradedama su prieš tūkstantį metų (1009 m.) raštuose (sic!) suminėtu Lietuvos vardu ir atveda prie dabartinės, žinyne dokumentuotos, spaudos pramonės. 1997 m. Lietuvoje 15 milijonų tiražu išspausdinti 3,827 pavadinimai, buvo žinomos 700 leidyklos, iš jų apie 50 didelės — davusios 80 proc. visų leidinių.

Vilniaus universiteto Knygotyros katedros Remigijus Mišius informuojantys apie žvelgia knygų leidybos pramonę Lietuvoje. Rašinyje sutelkti istoriniai bruožai ir gerai paruoštos, iškart suprantamos statistikos lentelės. Toliau V. Akelis su Saule Nalivaikiene žvelgia į leidybos verslą, o Vytautas Jarutis — jau siauriau tik į verslą knygomis. Lolita Varanavičienė kutena skaitytoją vaizduote, savo straipsnio pavadinimu klausdama: „Ar nepriklausomybę atstaciūs

Dalė Lukienė, *The Lithuanian Publishers Directory* redaktorė.

Lietuva tėra knygų leidybos provincija? Saulius Stogevičius svarsto užsieniui knygų įvežimo niuansus, o skyrius užbaigiamas Arvydo Andrijausko „Knygų prekyba leidyjų akimis“. Visi šie straipsniai, išversti į lietuvių kalbą, domintų ir praturtintų ar tai šeštadienio *Drauge* ar kad ir, pvz., *Naujojo židinio* — *Aidų* skaitytojų akiratį. Mačiau ir šokių, ir tokių anglų kalba išleistų veikalų apie Lietuvą, šie straipsniai yra kompetentingai įvykdyti pasirinktos temos darbo pavyzdžiai. Šioje apžvalgoje autorių bei darbuotojų pavardžių neminėjam, šiaip sau dykinėdamas: mūsų visuomenė bei institucijos tas pavardes turėtų įsidėmėti ir, imantis rimtesnio spaudos uždavinio, ieškoti jų ar jiems panašių talkos.

Knygos sudarytoja D. Lukienė pratarėje pastebi, kad 1997-ji buvo paskelbti „Knygos metais“, atsispindėję parodomis, suvažiavimais bei suzydėjusia knygų prekyba. Susikristalizavęs dėmesys kaip tik ir įžiebė mintį paruošti žinyną apie Lietuvos veikiančias leidyklas, leidybą. Šiam uždaviniui susibūrė grupelė Lietuvoje ir Amerikoje profesionaliai besidarbuojančių bibliotekininkų. JAV valdžios finansuojama „International Research and Exchange Board“, trumpai zinema IREX vardu, atėjo su pinigine parama ir prasidėjo darbas, vykdytas po prie Vašingtone jau gražiai užsi-rekomendavusios organizacijos, „Assist International, Inc.“ skraiste. Leidinį paruošė Amerikos „National Library of Medicine“ bibliotekininkės komplektojuotos (Acquisition Librarian) pareigose dirbanti D. Lukienė su Lietuvos bibliotekininkėmis: Emilija Banionyte, Rima Klusovskiene, Elena Macevičiute.

Šiuo leidiniu D. Lukienė parodė, kaip su Amerikoje įsigyta profesija galima grynai lietuviškose srityse pasitar-nauti Lietuvos interesus. Ne visos profesijos tokią galimybę suteikia. Pvz., džiaugiames medicinos srityje dirbančiais lietuviams, kurie vyksta į Lietuvą ir ten įvairiais būdais reikšmingai talkina. Žio, aišku, padeda „Lietuvos žmogui“ ar „Lietuvos lietuviui“, tačiau savo profesiniuose reimuose jų talka yra kosmopolitinio pobūdžio, ji neglūdi ant tautinių profesijos pamatų. Knygų leidyba, lietuviškoji spaudos pramonė skiriasi nuo medicinos tuo, kad lietuviški interesai puoselejami lietuviškumui esminėmis priemonėmis. Manau, kad tai yra savotiška privilegija, kurios medicina, branduolinė inži-

nerija, iš dalies informatika, aukštieji finansai ir kiti moksliniai darbai, — čia plazda kentėjusios, kovojusios ir daug bandymų pakelusių Tautos dvasia“ (arkivyskupas Sigitas Tamkevičius). Šis albumas randamas Internet: http://www.nerisena.lt/buracas.

Turinio santrauka: arkiv. S. Tamkevičius. Skaitytojams. A. Stravinskas. Įzanga. Balio Buračo autobiografija (faksimilė). Pirmoji dalis: Kryždirbiai ir Dievdirbiai A. Stravinskas apie Vinčą Svirskį. Žemaičių ir kt. dievdirbiai ir kryždirbiai. Kiti liaudies menininkų sakraliniai kūrniai. Antroji dalis: XVIII — XX A.

Leidinio straipsniai dominis kiekviena, kuris, paėmęs ir rankas knygą, žurnalą ar laikraštį, bent retkarčiais pagalvoja, kaip tas daiktas iš vis atsiranda: kas ir kaip jį išleido, kokie šiu laikų Lietuvos spaudos ryškesni bruožai ar kaip Lietuvos spauda rikiuojasi, sakykime, Vakaruose matomos spaudos apimtyje, ir t.t. Tai bus skaitytojo — mėgejo žvilgsnis. Žinynas, ypač svetimtauciu, sakys, kad Lietuvoje spauda jau seniai įleidusi gilius šaknis, kad spaudos kultūros atžvilgiu — Lietuva ne rūgstantis spaudos liūnas. Pagaliau Lietuvos spaudos darbuotojui ar verslininkui leidinys talkins sutelktais duomenimis, adresais, pavardėmis ir pan. Ko galima dar iš tokio leidinio pageidauti? Gal tik papildytų, vis tobulinamų naujų laidų.

The Lithuanian Publishers Directory, the complete directory to the Lithuanian publishing market, researched & compiled by Dale T. Lukas. Published by Information Today, Inc., Medford, NJ © Assist International, Inc. 1999, ISBN 1-57387-076-5.

Antanas Dundzila

Bronislovas Piesarskas

Kryžių menas Lietuvoje

Albumą sudarė Antanas Buračas ir Antanas Stravinskas: *Kryždirbystė Lietuvoje, Sacred Arts in Lithuania*. Seimo leidykla „Valstybės žinios“, Vilnius 1998, 640 pusl., iliustruota. Nei tiražas, nei kaina nenurodyta, parduojama po 120 litų. Knygos anotacija: „Leidinyje yra apie 1200 fotografijų iš išlikusio Balio Buračo etnografinio archyvo ir jo rankraščių, skirti XVII amžiaus pabaigos — XX a. pradžios kryždirbystės ir kito sakralinio meno tautinėms tradicijoms Lietuvoje. Jo profesinis meistriškumas ir darbų reikšmingumas buvo pripažintas Pasaulinėse menų ir technikos parodose Paryžiuje (1937 m., didysis aukso medalis) ir New Yorke (1939 m.)“.

... čia surinkti ne tik nuostabi Lietuvos meistrų sakraliniai darbai, — čia plazda kentėjusios, kovojusios ir daug bandymų pakelusių Tautos dvasia“ (arkivyskupas Sigitas Tamkevičius). Šis albumas randamas Internet: http://www.nerisena.lt/buracas.

Turinio santrauka: arkiv. S. Tamkevičius. Skaitytojams. A. Stravinskas. Įzanga. Balio Buračo autobiografija (faksimilė). Pirmoji dalis: Kryždirbiai ir Dievdirbiai A. Stravinskas apie Vinčą Svirskį. Žemaičių ir kt. dievdirbiai ir kryždirbiai. Kiti liaudies menininkų sakraliniai kūrniai. Antroji dalis: XVIII — XX A.

Albumą sudarė Antanas Buračas ir Antanas Stravinskas. Tai pagrindinė albumo dalis — stogastulpiai, kopolytelės, kryžiai. Antroji dalis suskirstyta į 22 skirsnius, iš viso 465 puslapiai fotografijų ir trumpų tekstų (šeši jų — Balio Buračo). Algis Gaizutis. Gyvoji kryždirbystės tradicija. Balio Buračo gyvenimo ir veiklos pagrindinės datos bei periodai. A. Buračas. Santraukos anglų, prancūzų, vokiečių, ispanų ir italų kalbomis. Rinktinė bibliografija. Administracinė vietovardžių rodyklė (pagal senąsias apskritis). P. Mantnietko Lietuvos žemėlapis (su Lenkijos okupuotu Vilniaus kraštu). Abėcelinė vietovardžių rodyklė. Asmenvardžių rodyklė.

Knygoje randami Antano Stravinsko straipsniai „Mažosios Lietuvos kryžiai“ ir „Geležiniai (kaltiniai) kryžiai“ yra kompaktiški, informatyvūs. Iš kitų veikalų talkininkų pažymėtini: vertėjas į anglų kalbą Algis Tomas Geniušas, rodyklių sudarytojai K. Buracienė-Valentienė ir Agnė Urbanavičius, dailininkas Alvydas Lydyga.

Fotografijų išdėstymas estetiškas, patogus žiūrėti. Prie kiekvienos yra užrašai lietuvių ir anglų kalbomis; vietovė, nuoroda į archyvus, bet nėra datų. Pagal leidyklą ir knygos sudarymą, veikalas galėtų būti prestižinis, reprezentacinis. Tik jau albumo išvaizda prasta: pigūs juodo audeklo kieti

viršeliai su prilipdytomis balto popieriaus etiketėmis. Jokio apsauginio aplanko. O kai kurie nauji leidiniai pastaruoju laiku pasirodo su meniškais viršeliais (Pvz. „Kaimo trobesių puošmenys“, išleista Mokslo ir enciklopedijų leidykla).

Atrodė, kad su šiuo albumu siekiama viejų tikslų: įamžinti stambų Balio Buračo palikimo darbus aprūpinti tokiu veikalų kitų kraštų mokslininkus bei meno mėgejus. Pirmasis tikslas mažiaug pasiektas, tik knyga per brangi krašto bibliotekoms. Antrasis tikslas pasiektas ne taip, kaip reikėtų. Visų pirma trijų kilogramų knyga neparanki dalinti per ambasadas ir konsultus, ir per brangi. Buračo ir kai kurie kiti tekstai duoti tik lietuvių kalba, tad šiuo atveju pasidarė nereikalingi. „Fotografijų per daug, ir ne visos jos geriausios kokybės. Pakaktų jų gal 300-400. Reikalingi geresni viršeliai. Tačiau šioje knygoje jau yra viskas, ko reikėtų mažesnei reprezentacinei knygai: angliški parašai, santraukos, žemėlapių reikėtų naujesnio ir ryškesnio, tik su tais vietovardžiais, kurie paminėti knygoje. Ar nebūtų tiksliau versti kryždirbystę į „The art of Cross making“? Sumazintas apimties ir pagerintos išvaizdos knyga gerai patarnautų Lietuvos kultūros diplomatams — pociams ar panelėms atšiašinėms ir atšiašinėms. Pirkty jų ir turistai Lietuvoje.

Jurgis Gimbutas

Trys nauji, įdomūs žodynai

Daugumas gerai žinome, kad mokėti anglų kalbą dabar yra būtina Lietuvos studentams, verslininkams, diplomantams ir mokslininkams. Todėl Lietuvoje vis daugiau leidžiama ir įvairių anglų kalbos žodynų, vadovėlių, skaitymų bei pratimų.

Ir šiais metais tokių žodynų derlius yra ypač įdomus: jau išleisti trys labai reikalingi žodynai. Juos čia ir suminėsim.

1. Bronislovas Piesarskas, *Didysis anglų — lietuvių kalbų žodynas*. Antras leidimas. Alma Littera, Vilnius, 1999, 1156 p. (Apie 100,000 žodžių).
2. Martin H. Manser, *Anglų — lietuvių kalbų kasdienių frazeologizmų žodynas*. Alma Littera, Vilnius, 1999, 435 p.
3. Bronius Masiokas, *Lietuviški posakiai ir jų amerikietiški atitikmenys*, Ragava Pren, Aurora, Colorado, 1999. XIV ir 227 p.

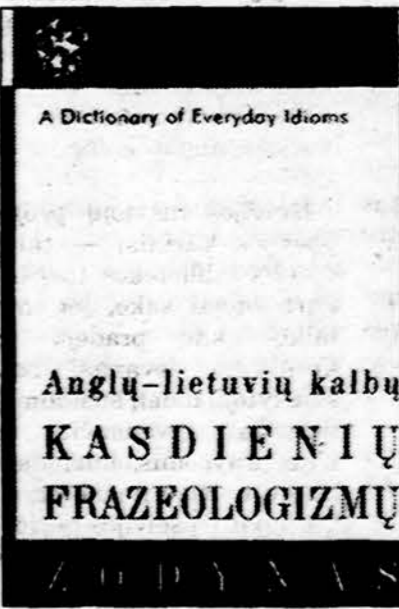
Pirmasis tikrai yra didysis, nes tokio didelio anglų-lietuvių kalbų žodyno dar nėra buvę. Noriu priminti *Draugo* skaitytojams, kad normaliai žmogus vartoja apie 5,000 savo kalbos žodžių. O garsiojo *The New York Times* sekma-dienio laidoje rasime apie 50,000 žodžių. O šiame Piesarsko žodyne yra net 100,000 žodžių. Galima sakyti, tai jau išsamus anglų-lietuvių kalbų žodynas.

Pažvelkime tik į porą šio stambaus žodyno lizdų.

(p. 322): eye [ai] n /akis. Čia rasime 6 pagrindines žodio eye reikšmes ir net 41 (!) idiomą su žodžiu eye. Pvz., to keep a sharp — (on) — „atidžiai stebėti, prižiūrėti“.

(p. 421): heart [ha:t] n /širdis. Čia duodamos 9 reikšmės, o po to — 14 idiomų su žodžiu heart. Paskutinis posakis (idioma) yra toks: my — was in my mouth — „man iš baimės širdis išskrito“.

Žodžiu, puikus, tikslus žodynas, kuriame rasime (beveik) viską, ko reikia studen-

A Dictionary of Everyday Idioms

Anglų-lietuvių kalbų KASDIENIŲ FRAZEOLIZMŲ

Antanas Dundzila

Antanas Dundzila

Antanas Dundzila

Antanas Dundzila

Antanas Dundzila

Antanas Dundzila

Antanas Dundzila

Antanas Dundzila

Antanas Dundzila

Antanas Dundzila

Antanas Dundzila

Antanas Dundzila

Antanas Dundzila

Antanas Dundzila

Antanas Dundzila

Antanas Dundzila

Antanas Dundzila

Antanas Dundzila

Antanas Dundzila

Antanas Dundzila

Antanas Dundzila

Antanas Dundzila

Antanas Dundzila

Antanas Dundzila

Antanas Dundzila

Antanas Dundzila

Antanas Dundzila

Antanas Dundzila

Antanas Dundzila

Naujas Baltistikos žurnalas

1995 metais pasirodė naujojo baltistikos žurnalo, pavadinimo *Res Balticae*, pirmas tomas. Žurnalas redaguojamas Italijoje, atsakingi redaktoriai: profesoriai Pietro U. Dini (Pisa) ir Nikolai Mikhailov (Udine). Nuo pradžios aukštos kokybės medžiaga buvo skirta į tokius skyrius: „Baltistica“, „Prutenistica“, „Lituanistica“, „Lettonistica“. Redaktorių pastangomis buvo įmanoma paskelbti straipsnius, parašytus mažiaug visų žymių pasaulio baltistų.

Neseniai pasirodė jau penktas šio žurnalo tomas. Skyriuje „Baltistica“ išspausdintas Sauliaus Anbrazo svarbus darbas „Lietuvių ir prūsų kalbų santykiai žodžių darybos požiūriu“. Ypač pažymėtina šiam tomui specifinė sekcija, pavadinama „Archivum I“, skirta vokiečių baltistui Eberhard Tangl (1897-1979) ir jo darbams.

Džiaugiames, kad kolegos iš Italijos taip gražiai pratęsia, tradiciją pradėtą žurnalui *Studia Baltica* 1931-ais metais Linkime jau penkiametis žurnalui visokeriopos sekmės.

Antanas Klimas